

5. NODAĻA

ALIANSES OPERACIONĀLĀ LOMA MIERA UZTURĒŠANĀ

Miera iedibināšanas process bijušajā Dienvidslāvijā

Miera procesa sekmēšana Bosnijā-Hercegovinā

NATO loma Kosovas konflikta atrisināšanā

Cilvēktiesību pārkāpumi Kosovas apgabalā un KFOR humānā palīdzība

ALIANSES OPERACIONĀLĀ LOMA MIERA UZTURĒŠANĀ

MIERA IEDIBINĀŠANAS PROCESS BIJUŠAJĀ DIENVIDSLĀVIJĀ

1992. gada jūnijā Ziemeļatlantijas Padomes sanāksmes ministru līmeņa sesijā Oslo tika radīts politiskais pamatojums Alianses lomai bijušajā Dienvidslāvijā. NATO ārlietu ministri paziņoja par savu gatavību atbalstīt, katrā situācijā individuāli un saskaņojot ar noteiktajām procedūrām, miera uzturēšanas aktivitātes, par kurām atbildību nesa Eiropas Drošības un sadarbības konference (CSCE) (kas vēlāk tika pārdēvēta par Eiropas Drošības un sadarbības organizāciju jeb EDSO). Tas iekļāva Alianses resursu un prasmju nodošanu miera uzturēšanas operāciju rīcībā.

1992. gada decembrī NATO ārlietu ministri ziņoja par Alianses gatavību atbalstīt miera uzturēšanas operācijas, kuras vadīja Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padome, kas ir uzņēmusies primāro atbildību par starptautisko mieru un drošību. Ministri izvērtēja miera uzturēšanas un sankciju jeb embargo uzlikšanas pasākumus, ko uzsākušas NATO valstis - individuāli un kopīgi kā Alianse -, lai sekmētu ANO Drošības padomes ar bijušās Dienvidslāvijas konfliktu saistīto rezolūciju īstenošanu. Viņi norādīja, ka Alianse ir gatava dot pozitīvu ieguldījumu ANO ģenerālsekretāra tālākajās iniciatīvās, meklējot Alianses atbalstu šajā jomā.

Kontroles un īstenošanas operācijas

Laikā no 1992. līdz 1995. gadam Alianse pieņēma vairākus būtiskus lēmumus, kas bija par iemeslu NATO jūras spēku operācijām sadarbībā ar Rietumeiropas Savienību, lai kontrolētu un pēc tam īstenotu ANO embargo un sankcijas Adrijas jūras reģionā; un NATO gaisa spēku operācijām, lai vispirms kontrolētu un pēc tam izveidotu ANO "no lidojumiem brīvo zonu" pār Bosniju-Hercegovinu. Tāpat Alianse nodrošināja ciešu gaisa spēku atbalstu ANO aizsardzības spēkiem (UNPROFOR) Bosnijā-Hercegovinā un vadīja aviācijas uzlidojumus, lai izbeigtu apspiešanu Sarajevā un citās apdraudētajās zonās, kuras ANO apzīmēja kā "drošās zonas". Izšķiroša Alianses un apņēmīga diplomātisko spēku darbība, atbalstot ANO, izbeidza Sarajevas aplenkumu, īstenoja uguns pārtraukšanu un ļāva īstenot 1995. gada rudens sarunās apspriesto iespējamo konflikta atrisinājumu.

Konflikta evolūcija

Konflikta attīstība un process, kurš noslēdzās, parakstot Bosnijas Miera līgumu, bija ilgstošs un ievilcīgs. Laikā no 1992. līdz 1995. gadam Alianses veiktie sekmīgie pasākumi, atbalstot ANO, ir uzskaitīti tālāk.

Šajā laikā NATO veica alternatīvu plānošanu neparedzētām situācijām, tādā veidā atbalstot ANO aktivitātes konflikta sakarā. Iespējamo rīcību plāni tika iesniegti ANO, lai īstenotu “no lidojumiem brīvo zonu” pār Bosniju-Hercegovinu; lai izveidotu palīdzības zonu un drošas patversmes Bosnijas civiliedzīvotājiem; un lai atrastu iespējas novērst konflikta izplatīšanos Kosovā un bijušās Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā¹. Šie plāni kļuva pieejami arī humānās palīdzības aizsardzībai, smago ieroču kontroles, kā arī ANO sauszemes spēku aizsardzības vadībai.

1992. gada jūlijs

Alianses Pastāvīgās gatavības Vidusjūras jūras spēku NATO kuģi, kuriem palīdzēja NATO Jūras patruļlidmašīna (MPA), sāka operāciju kontroli Adrijas jūrā. Šīs operācijas tika uzsāktas, lai nodrošinātu ANO ieroču embargo visās bijušās Dienvidslāvijas republikās (ANO Drošības padomes 713. rezolūcija - UNSCR) un sankcijas pret Dienvidslāvijas Federatīvo Republiku (Serbija un Montenegro) (757. UNSCR).

1992. gada oktobris

NATO Agrīnās brīdināšanas un vadības sistēmas gaisā (AWACS) lidmašīna uzsāka kontroles operācijas, izpildot 781. UNSCR, kura noteica “no lidojumiem brīvo zonu” pār Bosniju-Hercegovinu. ANO autoritātēm regulāri tika nodota informācija par iespējamajiem pārkāpumiem “no lidojumiem brīvajā zonā”.

1992. gada novembris

Izvēršot jūras kontroles operācijas, NATO un WEU spēki Adrijas jūrā uzsāka operācijas ANO (787. UNSCR) noteikto sankciju un embargo īstenošanai. Tagad šajās operācijās ne tikai reģistrēja iespējamus pārkāpumus, bet arī apstādināja un pārbaudīja kuģus un pieprasīja tiem mainīt kursu, kad vien tas bija nepieciešams.

1993. gada marts

31. martā ANO Drošības padome izdeva 816. rezolūciju, kura pilnvaroja “no lidojumiem brīvās zonas” pār Bosniju-Hercegovinu nodrošināšanu un papildināja ierobežojumus ar aizliegumu veikt lidojumus visām “fiksēto spārnu” un “rotējošo spārnu” lidmašīnām, izņemot tām, kuras pilnvarojusi UNPROFOR spēki.

1 Turcija atzīst Maķedonijas Republiku ar tās konstitucionālo nosaukumu.

1993. gada aprīlis

12. aprīlī sākās NATO īstenošanas operācija (Lidojumu aizliegums). Sākotnēji tajā iesaistījās aptuveni 50 kaujas un izlūkošanas lidmašīnas (vēlāk šo lidmašīnu skaits pārsniedza 200) no dažādām Alianses valstīm, tām paceļoties no aviobāzēm Itālijā, un lidmašīnu bāzes kuģiem Adrijas jūrā. Līdz 1995. gada decembrim tika veikti gandrīz 100000 lidojumi ar kaujas un atbalsta lidmašīnām.

1993. gada jūnijs

8. jūnijā Ziemeļatlantijas Padomes un Rietumeiropas Savienības Padomes apvienotā sanāksmē tika apstiprināta kopīga NATO/WEU operāciju koncepcija ANO ieroču embargo īstenošanai Adrijas jūrā. Tās ietekmē organizētā operācija (Prasmīgais sargs) izveidoja vienotu komandas un kontroles kārtību, kuru vadīja abu organizāciju Padomes. Neapolē NATO spēku virspavēlnieks Eiropas zonā (SACEUR) Operacionālo apvienoto NATO/WEU uzdevumu spēku kontroli uzticēja NATO Dienvidu zonas jūras spēku pavēlniekam (COMNAVSOUTH).

Īstenošanas operācijas laikā NATO un WEU spēki aizturēja aptuveni 74000 kuģus, gandrīz 6000 tika jūrā pārbaudīti un nedaudz vairāk kā 1400 tika novirzīti uz ostu un tur pārbaudīti. Lai gan netika reģistrēts neviens kuģis, kurš būtu pārkāpis embargo, tika apturēti sešu kuģu mēģinājumi to paveikt.

Tā kā 1996. gada 18. jūnijā beidzās ANO ieroču embargo termiņš, tika pārtraukta operācija "Prasmīgais sargs". NATO un WEU padomes paziņoja par abu organizāciju gatavību atsākt darbību - saskaņā ar 1022. UNSCR rezolūciju -, ja ANO sankcijas tiktu atjaunotas.

1993. gada augusts

Ziemeļatlantijas Padome pieņēma vairākus lēmumus pēc tam, kad ANO Drošības padome pieņēma rezolūciju par vispārēju "drošās zonas" aizsardzību (836. UNSCR). Tā kā uzbrukumi turpinājās, 2. augustā Padome vienojās nekavējoties uzsākt sagatavošanos nopietnāku pasākumu uzsākšanai pret situācijas izraisītājiem, ieskaitot gaisa uzlidojumus, ja turpināsies Sarajevas un citu zonu apspiešana un ja reģionā netiks pārtraukti traucējumi humānajai palīdzībai. NATO militārajai varai tika pieprasīts sagatavot plānu gaisa uzlidojumu operācijām, kas būtu ciešā koordinācijā ar UNPROFOR.

9. augustā Ziemeļatlantijas padome apstiprināja vairākas "Operacionālās iespējas gaisa uzlidojumiem Bosnijā-Hercegovinā", ko rekomendēja Militārā komiteja. Iespējas ietvēra mērķu un objektu identificēšanas procesu, kā arī NATO/ANO gaisa uzlidojumu komandas un kontroles pasākumus.

1994. gada janvāris

Galotņu sanāksmē Briselē Alianses līderi atkārtoti apstiprināja gatavību veikt gaisa uzlidojumus, lai novērstu Sarajevas un citu "drošo zonu", kā arī apdraudēto Bosnijas-Hercegovinas reģionu apspiešanu.

1994. gada februāris

9. februārī Ziemeļatlantijas Padome, atsaucoties uz ANO ģenerālsekretāra prasību, pilnvaroja NATO Dienvideiropas spēku virspavēlnieku (CINCSOUTH) uzsākt gaisa uzlidojumus - pēc ANO pieprasījuma - Sarajevai un ap to izvietotajām artilērijas un mīnmetēju pozīcijām, kuras UNPROFOR atzina par iesaistītām uzbrukumos pilsētas civiliedzīvotāju objektiem. Padome noteica, ka visi smagie ieroči jāizvāc no 20 km aizlieguma zonas ap Sarajevu vai jānodod UNPROFOR kontrolei 10 dienu laikā. Pēc 10 dienām jebkuras puses smagie ieroči, kas tiktu atrasti aizlieguma zonā - izņemot UNPROFOR kontrolē esošie -, tiks pakļauti gaisa uzlidojumiem.

28. februārī NATO lidmašīna notrieca četras kara lidmašīnas, kas pārkāpa "no lidojumiem brīvo zonu" pār Bosniju-Hercegovinu, un tā bija Alianses pati pirmā uzsāktā militārā sadursme.

1994. gada aprīlis

Izpildot ANO prasību, 10.-11. aprīlī NATO lidmašīnas nodrošināja ciešu gaisa atbalstu ANO personāla aizsardzībai Goraždē, ko ANO bija noteikusi par drošo zonu.

22. aprīlī, atsaucoties uz ANO ģenerālsekretāra prasību - atbalstīt ANO tās centienos izbeigt Goraždes aplenkumu un aizsargāt citas drošās zonas -, Ziemeļatlantijas Padome paziņoja par gaisa uzlidojumu uzsākšanu, ja Bosnijas serbi nekavējoties nepārtrauks uzbrukumus.

Līdz 24. aprīlim Bosnijas serbu spēki bija atkāpušies trīs kilometrus no Goraždes centra, un humānās palīdzības konvojs un medicīniskās vienības saņēma atļauju ieiet pilsētā. Padome deklarēja, ka no 27. aprīļa tiks uzsākti gaisa uzlidojumi vēl palikušajiem Bosnijas serbu smagajiem ieročiem 20 km aizlieguma zonā ap Goraždes centru.

Tika dota atļauja gaisa uzlidojumiem, ja jebkura rādiusa smago ieroču uzbrukums būtu vērsts uz kādu no ANO noteiktajām drošajām zonām (Bihaka, Srebrenica, Tuzla un Zepa). Šīs vietas varētu kļūt arī par aizlieguma zonām, ja pēc NATO un ANO militāro komandieru vērtējuma 20 km rādiusā ap pilsētām tiktu koncentrēti vai pārvietoti smagie ieroči.

1994. gada jūlijs

NATO militārajai varai tika uzdots sākt izstrādāt plānus palīdzībai ANO spēku atvilkšanā no Bosnijas-Hercegovinas un/vai Horvātijas, ja tas kļūtu neizbēgami.

1994. gada augusts

5. augustā pēc UNPROFOR pieprasījuma NATO lidmašīna uzbruka objektam Sarajevas aizlieguma zonā. NATO un UNPROFOR panāca vienošanos par pavēli šādai rīcībai, kad Bosnijas serbi bija nolaupti ieročus no noliktavas netālu no Sarajevas.

1994. gada septembris

22. septembrī pēc Bosnijas serbu uzbrukuma UNPROFOR transportam netālu no Sarajevas NATO lidmašīna saskaņā ar UNPROFOR prasību veica gaisa uzlidojumu Bosnijas serbu tankam.

1994. gada novembris

19. novembrī, īstenojot 958. UNSCR rezolūciju, Ziemeļatlantijas Padome apstiprināja ciešu gaisa atbalsta akcijas pagarināšanu Horvātijai, lai aizsargātu tur esošos ANO spēkus.

21. novembrī NATO lidmašīna veica atbildes uzbrukumu Udbinas lidlaukam serbu ieņemtajā Horvātijā, no kura tika vērsti uzbrukumi pret objektiem Bihakas zonā Bosnijā-Hercegovinā.

23. novembrī, kad no "zeme-gaiss" raķešu novietnes Otokas dienvidos (Bosnijas-Hercegovinas ziemeļrietumos) notika uzbrukumi divām NATO lidmašīnām, tika veikti gaisa uzlidojumi šajā apkārtnē izvietotajiem gaisa aizsardzības radariem.

1995. gada maijs

Pēc aizlieguma zonas pārkāpšanas un drošo zonu apšaudes NATO spēki 25. un 26. maijā veica gaisa uzbrukumus Bosnijas serbu munīcijas noliktavām Palē. Aptuveni 370 ANO miera uzturētāji tika saņemti ķīlā un pēc tam, piedāvājot novērst tālākos gaisa uzlidojumus, tika izmantoti kā dzīvais vairogs potenciālajiem objektiem.

30. maijā NATO ārlietu ministru sanāksme Nordvijkā, Nīderlandē nosodīja vardarbības izvēršanos Bosnijā un Bosnijas serbu naidīgo darbību pret ANO personālu.

1995. gada jūnijs

Ziemeļatlantijas Padome provizoriski apstiprināja NATO vadītās operācijas plānus ANO spēku izvākšanas atbalstīšanai. Alianse izteica cerības, ka veiktie pasākumi un plānošana varētu kalpot par atbalstu ANO palikšanai šajā reģionā.

Līdz 18. jūnijam tika atbrīvoti pārējie ANO ķīlnieki. Tika izvākti ANO miera uzturēšanas spēki, kuri bija izvietoti ieroču noliktavās ap Sarajevu.

1995. gada jūlijs

11. jūlijā ANO pieprasīja NATO ciešu gaisa atbalstu ANO miera uzturētājiem, kurus apdraudēja Bosnijas serbu spēki, kas virzījās uz ANO noteikto Srebrenīcas drošo zonu. ANO pārraudzībā NATO lidmašīnas veica uzbrukumu objektiem, kurus ANO identificēja. Par spīti NATO gaisa spēku atbalstam Srebrenīcas drošā zona nonāca Bosnijas serbu spēku varā. Drīz pēc tam Bosnijas serbu spēki ieņēma netālu esošo Zepas drošo zonu.

25. jūlijā Ziemeļatlantijas Padome autorizēja militāro plānošanu, kuras mērķis bija novērst uzbrukumu Goraždes drošajai zonai, un arī NATO gaisa spēku izmantošanu, ja šī drošā zona tiktu apdraudēta vai pret to tiktu vērsti uzbrukums.

1995. gada augusts

1. augustā Padome pieņēma līdzīgus lēmumus ar mērķi novērst uzbrukumus Sarajevas, Bihakas un Tuzlas drošajām zonām. 4. augustā NATO lidmašīna vadīja gaisa uzbrukumus pret Horvātijas serbu gaisa aizsardzības radariem pie Udbinas lidlauka un Kninas Horvātijā.

30. augustā pēc nebeidzamiem Bosnijas serbu artilērijas uzbrukumiem Sarajevai NATO aviācija ar ANO Ātrās reaģēšanas spēku atbalstu Igmana kalnā iesāka gaisa uzbrukumu sēriju Bosnijas serbu militārajiem objektiem Bosnijā. Gaisa operācijas tika uzsāktas pēc ANO militāro komandieru secinājuma, ka pirms divām dienām notikušais, mīnmetēju apšaudes uzbrukums Sarajevā nācis no Bosnijas serbu pozīcijām.

Šīs operācijas kopīgi izlēma NATO Dienvideiropas spēku virspavēlnieks (CINCSOUTH) un ANO Miera uzturēšanas spēku komandieris saskaņā ar viņiem piešķirtajām pilnvarām ANO Drošības padomes 836. rezolūcijas ietvaros, kas arī atbilst ANO ģenerālsekretāra atbalstītajiem Ziemeļatlantijas Padomes 1995. gada 25. jūlija un 1. augusta lēmumiem.

NATO un ANO kopējie mērķi bija sekojoši: mazināt draudus Sarajevas drošajai zonai un novērst tālākus uzbrukumus šai vai kādai citai drošajai zonai; panākt Bosnijas serbu smago ieroču atvilkšanu no absolūtās aizlieguma zonas ap Sarajevu; nodrošināt pilnīgu ANO spēku, personāla un ar valdību nesaistītu organizāciju kustības brīvību, kā arī neierobežotu Sarajevas lidlauka izmantošanu.

1995. gada septembris

20. septembrī NATO un ANO Spēku komandieri secināja, ka Bosnijas serbi ir izpildījuši ANO nosacījumus, un pārtrauca gaisa uzlidojumus. Viņi uzsvēra, ka jebkāda veida uzbrukums Sarajevai vai citai drošajai zonai vai

kāda cita veida nepakļaušanās Sarajevas aizlieguma zonas noteikumiem, kā arī traucējumi kustības brīvībai vai Sarajevas lidlauka funkcionēšanai var kļūt par nosacījumu izmeklēšanai un iespējamai gaisa uzlidojumu atsākšanai.

1995. gada oktobris

4. oktobrī NATO aviācija raidīja trīs raķetes uz Bosnijas serbu radaru novietnēm divās dažādās vietās pēc tam, kad pretgaisa aizsardzības radars sāka sekot Alianses lidmašīnai.

9. oktobrī, atbildot uz prasību pēc gaisa atbalsta ANO miera uzturēšanas spēkiem, kuri otro dienu pēc kārtas atradās zem Bosnijas serbu lielgabalu artilērijas apšaudes, NATO aviācija veica uzbrukumu Bosnijas serbu armijas vadības un kontroles bunkuram pie Tuzlas.

1995. novembris

Tā kā izredzes uz mieru Bosnijā uzlabojās, Alianse atkārtoti apstiprināja savu gatavību palīdzēt īstenot miera plānu. Tika uzsākta to NATO vadīto spēku sagatavošana, kuriem bija jāveic miera līguma militāro aspektu realizācija. 21. novembrī Deitonā, Ohaijo štātā, ASV, tika saskaņots Bosnijas Miera līgums starp Bosnijas-Hercegovinas Republiku, Horvātijas Republiku un Dienvidslāvijas Federatīvo Republiku (Serbija un Montenegro).

Miera līguma noslēgšana ļāva ANO Drošības padomei pārtraukt sankcijas (1022. UNSCR) un pakāpeniski samazināt tās ieroču embargo, kas bija pakļauts konkrētiem nosacījumiem (1021. UNSCR).

NATO un WEU sankcijas tika pārtrauktas 1995. gada 22. novembrī, bet, ja ANO nosacījumi netiktu ievēroti, bija paredzēts sankcijas atjaunot.

1995. gada decembris

14. decembrī Parīzē tika parakstīts Bosnijas Miera līgums.

Tika pārtraukta NATO īstenošanas operācija (Lidojumu pārtraukšana), kas bija uzsākta 1993. gada aprīlī. 15. decembrī ANO Drošības padome pieņēma 1031. UNSCR rezolūciju, nododot ANO tiesības uz šādām operācijām NATO, sākot no 20. decembra, un piešķirot NATO mandātu Miera līguma militāro aspektu realizēšanā.

Miera nodrošināšanas spēki IFOR (skatīt zemāk), pildot savu pienākumu neatņemamo sastāvdaļu, tūlīt uzsāka gaisa telpas kontroli pār Bosniju-Hercegovinu.

Ziemeļatlantijas Padome saskaņā ar Drošības padomes 1037. rezolūciju nolēma, ka operācijai "Apvienotie pasākumi" jānodrošina ciešs aviācijas atbalsts ANO Uzdevumu spēkiem Austrumslavonijas reģionā (UNTAES).

Gaisa telpas kontroli pār Bosniju-Hercegovinu un ciešu aviācijas atbalstu UNTAES turpināja nodrošināt Miera stabilizācijas spēki (SFOR), kas 1996.

gada 20. decembrī nomainīja IFOR. Pārtraucot UNTAES mandātu, 1998. gada janvārī tika izbeigta cieša aviācijas atbalsta nodrošināšana UNTAES.

NATO vadītie Miera nodrošināšanas spēki (IFOR)

IFOR komandstruktūra

Kā noteikts Miera līguma pielikumā 1A, "Apvienotie pasākumi" bija NATO vadīta operācija, kas atradās Alianses Ziemeļatlantijas padomes politiskā virsvadībā un kontrolē. Nodrošināšanas spēkiem (IFOR) bija vienota komandstruktūra. Vispārīgās militārās pilnvaras atradās NATO spēku virspavēlnieka Eiropas zonā (SACEUR) ģenerāļa Džordža Julvana [George Joulwan] rokās. Ģenerālis Julvans norīkoja admirāli Leitonu-Smitu [Leighton-Smith] - NATO Dienvideiropas spēku virspavēlnieku (CINCSOUTH) - par IFOR operāciju vietas pirmo komandieri (COMIFOR). 1996. gada novembrī, kad IFOR štābs tika pārcelts no NATO Dienvideiropas spēkiem (AFSOUTH) uz NATO sauszemes spēkiem Centrāleiropā (LANDCENT), ģenerālis Kroučs (Crouch) kļuva par komandieri. 1997. gada jūlijā viņu nomainīja ģenerālis Šinseki (Shinseki). Turpmākās IFOR, kas vēlāk kļuva par SFOR, komandstruktūras sīks apraksts pieejams internetā SFOR mājas lapā (www.nato.int/sfor).

IFOR galvenie notikumi

1995. gada 2. decembrī progresa veicināšanas spēki, kuru sastāvā bija 2600 vīru liels karaspēks, sāka izvietoties Bosnijā un Horvātijā. To uzdevums bija ierīkot štābu, komunikācijas un izveidot nepieciešamo loģistiku, lai zonā izvietotu galvenos IFOR spēkus 60000 kareivju apmērā. 16. decembrī pēc Ziemeļatlantijas Padomes Operacionālā plāna (OPLAN) un ANO Drošības padomes 15. decembra 1031. rezolūcijas, kas autorizēja IFOR misiju, galīgās atzīšanas tika uzsākta galveno spēku izvēršana.

20. decembrī notika ANO Miera spēku komandiera vadības nodošana IFOR komandierim - 96 stundas pēc tam, kad NATO Padome apstiprināja galveno izvietošanu. Tajā pašā dienā visi NATO un ar NATO nesaistītie spēki, kas piedalījās operācijā, tika nodoti IFOR komandiera vadībā un/vai kontrolē.

1996. gada 19. janvārī, 30 dienas pēc IFOR izvietošanas (D+30), Līguma puses bija izvākušas savus spēkus no "atdalījuma zonas" abās uguns pārtraukšanas līnijas pusēs. 3. februāra (D+45) no attiecīgajām zonām bija izvākti visi spēki. 19. martā (D+90) tika pabeigta teritorijas nodošana Bosnijas

vienībām, un vienību starpā izveidoja jaunu "atdalījuma zonu" visas robežlīnijas garumā.

Miera līguma ietvaros visiem smagajiem ieročiem un spēkiem bija jāatrodas militārajā bāzē vai jābūt demobilizētiem līdz 18. aprīlim (D+120). Tas pielika punktu Miera līguma militārajam pielikumam. Tehniskas problēmas aizkavēja Miera līguma puses pabeigt smago ieroču un spēku atvilkšanu un demobilizāciju vai novietošanu mītnēs līdz paredzētā termiņa beigām. Tomēr līdz 1996. gada 27. jūnijam, kuru NATO spēku virspavēlnieks Eiropas zonā (SACEUR) bija noteicis kā otrreizējo termiņu, tika pabeigta smago ieroču izvietošana.

Civilo aspektu izpilde

Lai sasniegtu ilgstošu mieru Bosnijā-Hercegovinā, izšķiroša ir Miera līguma civilo aspektu pilnīga izpilde. Izpildot Līguma militāros aspektus, IFOR sniedza būtisku ieguldījumu drošas vides izveidei, kas veicina civilo un politisko rekonstrukciju. Savu mandātu un resursu ietvaros tas arī nodrošināja būtisku atbalstu civilo aspektu uzdevumos. Miera nodrošināšanas spēki strādāja ciešā saiknē ar Augstā pārstāvja biroju (OHR), ANO starptautiskajiem policijas spēkiem (IPTF), Starptautisko Sarkanā Krusta komiteju (ICRC), ANO Augsto komisāru bēgļu jautājumos (UNHCR), Eiropas Drošības un sadarbības organizāciju (EDSO), Starptautisko kriminālo tribunālu bijušajai Dienvidslāvijai (ICTY) un ar daudziem citiem, ietverot vairāk nekā 400 ar valdību nesaistītas organizācijas, kuras darbojās šajā reģionā. Tie piedāvāja šīm organizācijām plašas atbalsta iespējas, piemēram - ārkārtas stāvokļa noregulēšanu, medicīnisku ārstēšanu un evakuāciju, transporta remontu, kā arī transporta nodrošināšanu, drošības informāciju un konsultācijas, un citu loģistikas atbalstu.

IFOR nodrošināja arī EDSO ar plaša spektra atbalstu, palīdzot organizācijai sagatavot, pārraudzīt un kontrolēt vēlēšanas, kas notika 1996. gada 14. septembrī. Pēc šīm vēlēšanām IFOR nodrošināja atbalstu Augstā pārstāvja birojam, palīdzot pusēm veidot kopīgās jaunās institūcijas.

IFOR militārie inženieri spēja atjaunot un nodot lietošanā vairāk nekā 50% ceļu Bosnijā-Hercegovinā un pārbūvēt vai salabot vairāk par 60 tiltiem, ieskaitot arī tos, kuri savieno šo valsti ar Horvātiju. Tie piedalījās dzelzceļu atmīnēšanā un labošanā, lidostu atvēršanā civiliedzīvotāju transportam, gāzes, ūdens un elektrības padeves atjaunošanā, skolu un slimnīcu celšanā, kā arī galveno telekomunikāciju sakaru atjaunošanā.

NATO vadītie Miera stabilizācijas spēki (SFOR)

No IFOR uz SFOR

Pēc 1996. gada septembra vēlēšanu mierīgas norises Bosnijā IFOR bija sekmīgi paveikuši savu misiju. Tomēr bija skaidrs, ka vēl daudz kas darāms civilajos jautājumos un ka joprojām saglabājās vides nestabilitātes un nedrošības potenciāls. Nedēļu pēc vēlēšanām neoficiālā sanāksmē Bergenā, Norvēģijā NATO aizsardzības ministri secināja, ka Aliansei nepieciešams vēlreiz izvērtēt iespējas arī turpmāk nodrošināt atbalstu drošas vides izveidē pēc IFOR mandāta beigām 1996. gada decembrī.

Pēc mēneša Ziemeļatlantijas Padome apstiprināja detalizētas politiskās vadlīnijas pētījumam, kuru uzņēmās NATO militārās struktūras, par drošības iespējām pēc IFOR darbības beigām. Ar Miera Īstenošanas padomes, kura izveidota Miera līguma ietvaros, atbalstu 1996. gada novembrī un decembrī Parīzē tika uzsākts divu gadu konsolidācijas plāns un sīkāk izstrādāts Londonā. Pamatojoties uz šo plānu un pašas Alianses pētījumiem par drošības iespējām, NATO ārlietu un aizsardzības ministri nolēma, ka nepieciešamajai miera stabilitātes nodrošināšanai vajadzīga mazāku militāro spēku klātbūtne. Viņi vienojās, ka NATO jāorganizē Miera stabilizācijas spēki (SFOR), kas uzsāka darbību 1996. gada 20. decembrī - dienā, kad beidzās IFOR mandāts.

SFOR loma un mandāts

Saskaņā ar 1996. gada 12. decembra ANO Drošības padomes 1088. rezolūciju Miera stabilizācijas spēki, kā IFOR tiesiskie pēcnācēji tika pilnvaroti īstenot Miera līguma militāros aspektus, rīkojoties saskaņā ar ANO hartas VII. nodaļu (miera nodrošināšana). SFOR rīcības noteikumi ir tādi paši kā IFOR - ar atļauju nepieciešamības gadījumā izmantot spēkus SFOR misijas paveikšanai vai paš aizsardzībai.

SFOR primārais uzdevums bija sniegt ieguldījumu drošības videi, kas nepieciešama miera stabilizācijai. Tā konkrētie uzdevumi bija sekojoši:

- atturēt vai novērst vardarbības atsākšanos vai jaunus draudus mieram;
- konsolidēt IFOR sasniegumus un nodrošināt klimatu, kurā tiktu veicināts miera process;
- savu iespēju robežās nodrošināt selektīvu atbalstu civilajām organizācijām.

Tie bija arī gatavi nodrošināt atbalstu ārkārtas stāvoklī ANO spēkiem Austrumslavonijā.

SFOR ietilpa aptuveni 31000 karavīru Bosnijā, kas ir aptuveni puse no IFOR spēku apjoma. Pilnīgā saskaņā ar Deitonas līguma noteikumiem, kas tika izpildīti IFOR misijas laikā, skaitliski mazākie SFOR spēki spēja pievērsties visu Miera līguma 1A pielikuma nosacījumu izpildei. Tie bija sekojoši:

- esošās drošās vides stabilizācija, lai tajā varētu strādāt nacionālās varas iestādes un citas starptautiskas organizācijas;
- nodrošināt atbalstu citām institūcijām (uz selektīvas un mērķtiecīgas bāzes, ņemot vērā pieejamo spēku samazināto apjomu).

NATO paredzēja SFOR 18 mēnešu ilgu misiju, no jauna izvērtējot spēku līmeni pēc sešiem un 12 mēnešiem, un pārorientējoties no stabilizācijas uz brīdināšanu - ar nolūku misiju pabeigt līdz 1998. gada jūnijam. 1997. gada jūnija sešu mēnešu pārskats norādīja, ka, izņemot spēku noregulēšanā septembrī municipālo vēlēšanu laikā, netiks veiktas nekādas citas būtiskas izmaiņas SFOR spēku apjomā vai spējās līdz Ziemeļatlantijas Padome - konsultācijā ar NATO nesaistītiem SFOR atbalstītājiem - nebūs uzsākusi pilnīgu drošības situācijas izvērtēšanu Bosnijā-Hercegovinā pēc vēlēšanām.

SFOR komandstruktūra

Miera stabilizācijas spēkiem ir vienota komandķēde, un tie ir NATO vadīta operācija Alianses Ziemeļatlantijas Padomes politiskā vadībā un kontrolē, kā noteikts Miera līguma 1A pielikumā. Vispārējā militārā vadība pieder NATO spēku virspavēlniekam Eiropas zonā (SACEUR).

NATO ārpuskopienas valstu dalība

Katra NATO valsts ar bruņotajiem spēkiem nosūtīja karavīrus uz SFOR, tāpat kā uz IFOR. Islande - vienīgā NATO valsts bez bruņotajiem spēkiem - nodrošināja medicīnisko atbalstu. SFOR piedalījās visas 18 NATO ārpuskopienas valstis, kuras piedalījās IFOR, - Albānija, Austrija, Bulgārija, Čehija, Igaunija, Krievija, Latvija, Lietuva, Polija, Rumānija, Somija, Ungārija, Ukraina un Zviedrija (visas tās ir iniciatīvas Partnerattiecības mieram dalībvalstis) un vēl Ēģipte², Jordānija², Malaizija un Maroka².

2 NATO Vidusjūras dialoga dalībvalstis.

SFOR iesaistījās vēl četras valstis - Argentīna, Īrija, Slovākija un Slovēnija), pavisam kopā 22 NATO ārpuskopienas valstis.

NATO ārpuskopienas valstis ir iesaistītas operācijā ar tādiem pašiem noteikumiem kā NATO dalībvalstis. Īpaši nosacījumi ir Krievijas spēkiem, kuri piedalās SFOR, bet kopumā dalībspēki saņem pavēles no SFOR komandiera caur daudznacionālajiem divīziju štābiem. SFOR štāba personāls Sarajevā sastāv no 25 NATO dalībvalstīm un NATO ārpuskopienas valstīm.

NATO ārpuskopienas valstīm, kuras piedalās operācijā, ir savi sakaru virsnieki SHAPE, un tās tiek iesaistītas operāciju plānošanā un spēku veidošanā Starptautiskajā Koordinācijas centrā. NATO galvenajā mītnē iesaistītās NATO ārpuskopienas valstis var saņemt konsultācijas par galvenajiem jautājumiem, un tām ir iespēja izteikt savu viedokli vai pievienoties Ziemeļatlantijas Padomes lēmumiem. Galvenais politisko konsultāciju mehānisms starp iesaistītajām valstīm ir tā dēvētais "NAC+N" (tagad "EAPC(SFOR)"), ko veido Ziemeļatlantijas Padomes tikšanās ar operācijā iesaistītajām NATO ārpuskopienas valstīm. Konsultācijas ar iesaistītajām NATO ārpuskopienas valstīm ir notikušas arī EAPC un Politikas koordinācijas grupas (PCG) kontekstā SFOR ietvaros.

NATO ārpuskopienas valstu dalība ne tikai dod ieguldījumu SFOR misijas paveikšanā, tai ir arī plašāka nozīme. Tā nodrošina visiem Partnerattiecību dalībvalstu spēkiem praktisku pieredzi kopējā darbībā ar NATO spēkiem un demonstrē to, ka NATO un NATO ārpuskopienas valstis var strādāt cieši kopā NATO vadītā operācijā, kuras mērķis ir miera uzturēšana. Tai ir plaša ietekme uz reģionu un pastiprinātu drošību visā Eiropā un ārpus tās.

Civillie aspekti

Miera līguma civilo aspektu pilnīga izpilde joprojām ir izšķirošais faktors, veidojot pamatu ilgstošam mieram. Līdzīgi Miera nodrošināšanas spēkiem Miera stabilizācijas spēki nodrošina atbalstu civiliem uzdevumiem, tomēr - to rīcībā esošo spēku mazāka apjoma dēļ - tiem jāizvērtē spēku prioritātes un jāizmanto tie selektīvi.

Pēc Ziemeļatlantijas Padomes norādījumiem SFOR nodrošināja drošu vidi municipālajām vēlēšanām, kuras notika 1997. gada septembrī. Tie sniedza arī cita veida atbalstu EDSO šo vēlēšanu sagatavošanā un vadībā. SFOR turpina atbalstīt EDSO lomu, palīdzot Pusēm īstenot līgumus, kuri noslēgti par Uzticības un drošības vairošanas pasākumiem un subreģionālo ieroču kontroli. Pēdējie nosaka ierobežojumu Pusēm piederošo smago ieroču daudzumā, lai likvidētu subreģionālo ieroču konkurences briesmas un garantētu vispārīgu smago ieroču samazināšanu šajā reģionā.

Tiešs atbalsts Augstā pārstāvja birojam (OHR) tiek nodrošināts, piegādājot tehniskās zināšanas un palīdzību telekomunikācijas un tehnoloģijas jomās un gaisa transportēšanā, kā arī padarot izmantojamu informācijas kopumu. Šāda veida palīdzība tiek nodrošināta parastajā kārtībā.

SFOR turpina atbalstīt UNHCR, kas veic pasākumus, lai veicinātu bēgļu un pārvietoto personu atgriešanos mājās. SFOR palīdzība notiek, īstenojot procedūras, kas paredzētas, lai atvieglotu atgriešanos "atdalījuma zonā", un par ko vienojās dažādas iesaistītās organizācijas un Miera līguma puses, piemēram, nodrošinot, ka zonā netiks ievesti nekādi ieroči, izņemot tie, kas pieder SFOR. SFOR atbalsta UNHCR arī ar infrastruktūras, dzīves apstākļu, ekonomikas un sociālo faktoru novērtēšanu vairāk nekā 80 pilsētās. Pēc tam informācija tiek iesniegta Repatriācijas informācijas centram, tādā veidā palīdzot uzturēt tā datu bāzi par projektiem, kas saistīti ar līgumiem par atgriešanos.

Tāpat kā IFOR, SFOR turpina ciešu sadarbību ar ANO Starptautiskajiem policijas spēkiem (IPTF) uzraudzības, komunikāciju un transportēšanas jomās un nodrošinot drošību to aktivitātēm. SFOR likuma izpildes nodrošināšanas komanda turpina sniegt tehnisku palīdzību IPTF, kā arī tie atbalsta IPTF kontrolpunktu politikas realizāciju. SFOR savu atbalstu sniedza arī 1997. gada 15. februāra Brcko Arbitrāžas lēmuma īstenošanā, izveidojot drošu vidi Brcko un ap to un atbalstot Brcko Pārtraugu, Starptautiskos policijas spēkus, UNHCR un citas lēmuma īstenošanā iesaistītās institūcijas.

SFOR turpina sniegt atbalstu Starptautiskajam kriminālajam tribunālam bijušajai Dienvidslāvijai (ICTY), ko jau nodrošināja IFOR. Tas ietver drošības uzturēšanu un loģistikas atbalstu ICTY izmeklēšanas vienībām, kā arī uzraudzību un patrulēšanu masu apbedījumu vietās. Ziemeļatlantijas Padome ir pilnvarojusi SFOR aizturēt un nodot ICTY personas, kuras tiek apsūdzētas kara noziegumos, ja SFOR personāls nonāk saskarsmē ar tām pienākumu veikšanas laikā. Vairākas šādas personas jau ir aizturētas un nekavējoties nodotas ICTY jurisdikcijai Hāgā. Vairākas apsūdzētās personas ir brīvprātīgi padevušās.

Atbalstu civilo aspektu īstenošanā nodrošina vietējie spēki un SFOR Civili militārie operatīvie spēki (CMTF). Sarajevā izvietotais CMTF spēku militārais personāls sastāv apmēram no 350 cilvēkiem. Operatīvie spēki, kas sākotnēji komplektēti galvenokārt no ASV armijas rezervēm, pakāpeniski ir kļuvuši daudz nacionāli. CMTF personālam ir vidējā un augstākā līmeņa izglītība 20 funkcionālās sfērās - tieslietās, ekonomikā un finansu lietās, lauksaimniecībā, rūpniecības nozarēs, komercijā un biznesā, celtniecības inženierzinātnēs, transporta, komunālajā un dzīves apstākļu jomā, sociālajā sfērā (izglītība, medicīna utt.), kultūras lietās, pārvaldes, menedžmenta un politisko zinātņu jautājumos.

MIERA PROCESA SEKMĒŠANA BOSNIJĀ-HERCEGOVINĀ

Turpmākā NATO vadīto Starptautisko militāro spēku klātbūtne

1997. gada decembrī NATO ārlietu un aizsardzības ministri pieņēma vairākus papildu lēmumus, kas saistīti ar Miera līguma īstenošanu Bosnijā-Hercegovinā. Apzinoties miera "trauslumu" par spīti pozitīvajiem sasniegumiem dažādās jomās, ministri atkārtoti apstiprināja NATO apņemšanos veidot vienotu, demokrātisku un multietnisku valsti. Viņi uzslavēja pasākumus, kurus bija uzsācis Augstā pārstāvja birojs Bosnijā, lai sekmētu Miera līguma realizēšanu, izmantojot savu pilnīgo varu nodrošinot sarežģītumu atrisinājumus ar saistītiem lēmumiem jautājumos, kurus noteikusi Miera īstenošanas padome. NAC sekoja arī vienprātībai, kas izveidojās Miera īstenošanas padomē un citur, par turpmākās militārās klātbūtnes vajadzību pēc SFOR mandāta beigām un pieprasīja NATO Militārajiem vadītājiem iesniegt iespēju sarakstu.

1998. gada 20. februārī Padome izdeva paziņojumu, ka, saņemot nepieciešamo ANO mandātu, NATO ir gatava organizēt un vadīt daudznacionālus spēkus Bosnijā-Hercegovinā pēc SFOR pašreizējā mandāta beigšanās 1998. gada jūnijā un deva rīkojumu Militārajiem vadītājiem uzsākt nepieciešamo plānošanu.

Jaunie spēki saglabātu "SFOR" vārdu un darbotos līdzīgā veidā, lai novērstu karadarbības atjaunošanos un palīdzētu veidot apstākļus, kas nepieciešami Miera līguma civilo aspektu īstenošanai. Tajā pašā laikā Padome paredzēja "pārejas stratēģiju", ietverot spēku līmeņa un progresīvās samazināšanas regulāru pārskatīšanu, jo kļuva iespējama uzdevumu nodošana kompetentām kopīgām institūcijām, civilajai varai un starptautiskām institūcijām.

Ņemot vērā kopumā stabilo situāciju Bosnijā-Hercegovinā, Ziemeļatlantijas Padome deva rīkojumu 1999. gada rudenī NATO Militārajai varai pārstrukturizēt un samazināt Miera stabilizācijas spēku apjomu. Tā rezultātā spēku apjoms tika samazināts līdz aptuveni 23000 kareivju. Šos spēkus nodrošina 17 NATO dalībvalstis, starp tām - 12 Partnervalstis, ieskaitot 1200 vīru lielu Krievijas kontingentu. Tuvākajā nākotnē SFOR klātbūtne būs nepieciešama, lai nodrošinātu drošas vides saglabāšanu un atbalstītu uzsākto darbu civilo aspektu rekonstrukcijas procesa turpināšanā.

Tomēr šajā kontekstā progresam ir bijuši pozitīvas iezīmes. Bēgļu atgriešanās mājās, it īpaši brīvprātīgās atgriešanās līmenis, palielinājās

1999. un 2000. gadā, kas norādīja uz sabiedrības pieaugošo paļāvību tam, ka iespējama atgriešanās to bijušajās mājās un ciematos, kur valda relatīva drošība. Turklāt 2000. gada aprīļa municipālo vēlēšanu rezultāti norādīja uz atbalsta kritumu nacionālajām partijām un nelielu pieaugumu politiskajā dažādībā. Nākošais pasākums, kurš kalpoja stabilitātes nodrošināšanai, bija Brcko demilitarizācija mierīgā ceļā.

Par spīti šiem pozitīvajiem notikumiem 2000. gada maijā Briselē Miera īstenošanas padomes sanāsmē tika pausta neapmierinātība par progresa tempu Miera līguma civilo aspektu īstenošanā un par faktu, ka piecu gadu laikā nav sasniegts lielāks progress galvenajās sfērās. Miera īstenošanas padome noteica trīs prioritārās jomas: padziļināt ekonomisko reformu; paātrināt pārvietoto personu un bēgļu atgriešanos; veicināt demokrātiski atbildīgas kopīgās institūcijas.

Kā daļu no šī procesa, Ziemeļatlantijas Padome ir uzdevusi SFOR nodrošināt ar ieteikumiem un padomiem Pastāvīgo militāro jautājumu komiteju (SCMM). Tālāka informācija par SCMM lomu aprakstīta nākošajā apakšnodaļā.

2000. gada 11. novembrī Bosnijā-Hercegovinā notika vēlēšanas. 2001. gada 22. februārī beidzot tika izveidota valdība valsts līmenī, kas sastāvēja no vairākām neitrālām partijām, kuras apvienojās lai dibinātu Pārmaiņu Aliansi. Šī bija pirmā valdība, kurā nepiedalījās galvenās valsts triju etnisko grupu nacionālistu partijas.

Drošības sadarbības aktivitātes

1997. gada decembrī papildus lēmumiem, kas saistīti ar SFOR, Padome uzsāka vairākas tālākas darbības, nosaucot tās par Drošības sadarbības aktivitātēm. Tās diezgan ievērojami atšķirās no SFOR operācijām, kas tika plānotas lai nodrošinātu visu pušu pakļaušanos Deitonas Miera līguma militārajiem aspektiem. Šo darbību mērķis bija radīt uzticību un sadarbību starp Bosnijas-Hercegovinas bruņotajiem spēkiem un veicināt demokrātiskās prakses un centrālo aizsardzības mehānismu attīstību, kā, piemēram, Pastāvīgo militāro jautājumu komiteju (SCMM).

Sākotnējās Padomes atbalstītās Drošības sadarbības aktivitātes bija kursu organizēšana Bosnijas-Hercegovinas militārajiem un civilajiem aizsardzības oficiālajiem pārstāvjiem NATO skolā Oberammergau pilsētā Vācijā. Šie kursi tika organizēti, lai veicinātu samierināšanos, dialogu un savstarpēju sapratni starp iepriekš karojošajiem trīs etniskajiem grupējumiem, kas veido valsti un tās partijas. Programmā iekļautas arī vizītes un semināri, kuru mērķis ir palīdzēt Bosnijas-Hercegovinas aizsardzības oficiālajiem

pārstāvjiem tuvāk iepazīties ar NATO un uzlabot to sapratni par starptautiskās kopienas lomu, liekot pamatus nākotnes mieram un stabilitātei valstī. Turklāt tika veikta novērošana, lai izprastu, kā NATO varētu vislabāk palīdzēt Bosnijas-Hercegovinas valdībai nodrošināt tās centrālās aizsardzības institūcijas, SCMM, pilnīgu efektivitāti.

SCMM ir viena no kopīgajām institūcijām, kas tika izveidota pēc Deitonas Miera līguma, un tā ir atbildīga par Bosnijas-Hercegovinas bruņoto spēku koordināciju. To sastāda valstī esošo Bosnijas horvātu, Bosnijas musulmaņu un Bosnijas serbu etnisko grupu prezidenti; Bosnijas-Horvātijas Federācijas un Srpskas Republikas aizsardzības ministri un aizsardzības virspavēlnieki; un nacionālie un starptautiskie novērotāji, kā arī Sekretariāts. Tā saņem spēcīgu atbalstu no NATO un attīsta lomu aizsardzības jautājumos valsts līmenī.

NATO sponsorētās Drošības sadarbības aktivitātes koordinē SCMM, un tajās ietverta pārstāvība gan no Bosnijas-Horvātijas Federācijas, gan Srpskas republikas, kā arī no trijām etniskajām grupām. Kursi ir par drošības sadarbības jautājumiem. Gan dalībnieki, gan organizatori rezultātus vērtē pozitīvi. Neaizmirstot savus pamatuzdevumus, Drošības sadarbības programma (SCP) arvien vairāk pievēršas konkrētākiem un specifiskākiem mērķiem. Piemēram, sadarbībā ar citām starptautiskām institūcijām, kas ir Programmas daļa, NATO palīdz Bosnijai-Hercegovinai veikt uzdevumus, kas paredzēti Miera īstenošanas padomes sagatavotajā 2000. gada maija Rīcības plānā. Tie ir Vienības bruņoto spēku pārstrukturizēšana, kopīgās aizsardzības institūcijas stiprināšana valsts līmenī, valsts kopējās drošības politikas izveide.

Vienības bruņoto spēku (EAF) samazināšana

Pēc 15% Vienības bruņoto spēku (EAF) samazināšanas 1999. gadā pienāca kārta otrajam personāla 15% samazināšanas raundam līdz 2000. gada beigām. SFOR kontrolē situāciju un strādā ar EAF komandieriem pie kopējas drošības un aizsardzības politikas izveides, kuru mērķis ir nodrošināt, ka EAF tālākā struktūra ir piemērota un atbilst drošības prasībām.

Neregistrēto ieroču savākšana (operācija "HARVEST")

1998. gadā SFOR sāka vākt un iznīcināt neregistrētos ieročus un artilēriju, kas atradās privātpersonu rokās, lai uzlabotu vispārējo iedzīvotāju drošību un vairotu uzticību miera procesam. Kopš operācijas sākuma tika savākti aptuveni 11000 ieroči, 10000 mīnas un 35000 rokas granātas, kā arī 3700000 munīcijas vienības (1999. gadā - 2800000, 2000. gadā - 900000 vienības),

būtiski samazinot draudus vietējiem iedzīvotājiem. Projekta "Harvest 2000" mērķis bija palielināt 1999. gadā uzsāktā darba panākumus, uzticot atbildību par ieroču un artilērijas savākšanu valsts varai un to bruņotajiem spēkiem. Šī operācija turpinās 2001. gadā.

Kara noziegumilkara noziedznieki

Kara noziedznieku aizturēšana ir valsts varas iestāžu pienākums. Tomēr SFOR sniedz drošības un loģistikas atbalstu Starptautiskā Kriminālā tribunāla bijušajai Dienvidslāvijai (ICTY) izmeklētāju vienībām, kā arī nodrošina uzraudzību un patrulēšanu masu apbedījumu vietās. Kopš 1996. gada NATO spēki ir piedalījušies 37 par kara noziegumiem apsūdzēto cilvēku aizturēšanā un transportēšanā.

Gaisa telpas kontrole

Deitonas Miera līguma ietvaros SFOR ir atbildīgi par gaisa telpas pār Bosniju-Hercegovinu normalizēšanu, rūpējoties par stabilu, drošu un neapdraudētu gaisa telpu, kuru galu galā būtu iespējams nodot civilās kontroles pārziņā. 2000. gada janvārī tika sperts solis šajā virzienā, nododot civilajā pārraudzībā augšējā līmeņa gaisa telpu pār Bosniju-Hercegovinu. Tiek gatavoti plāni NATO militāro lidojumu operāciju samazināšanai, lai rastu iespēju vidējā līmeņa gaisa telpas normalizēšanai, cerot paveikt pilnīgu gaisa telpas normalizāciju līdz 2001. gada beigām.

UNHCR/bēgļi un pārvietotās personas

Kopš 1995. gada novembra SFOR uzturētā drošība ir nodrošinājusi to, ka mājās atgriezušies vairāk nekā 723000 cilvēku (368000 bēgļi un 355000 pārvietotās personas). Svarīga procesa sastāvdaļa ir īpašumu tiesību efektīva īstenošana. Kopējais māju un dzīvokļu īpašumu lietu skaits līdz 2000. gada decembrim ir sasniedzis 51500. Tomēr, progresa temps joprojām ir gaus, un ir izlemti tikai 21% no visiem Nekustamā Īpašuma tiesību komitejai (CRPC) iesniegtajiem pieprasījumiem.

NATO LOMA KOSOVAS KONFLIKTA ATRISINĀŠANĀ

Konflikta sākšanās

Kosova atrodas Dienvidserbijā, un tajā dzīvo dažādas iedzīvotāju grupas, no kurām vairākums ir etniskie albāņi. Līdz 1989. gadam reģionam bija piešķirta augsta līmeņa autonomija bijušajā Dienvidslāvijā, bet tad Serbijas līderis Slobodans Miloševićs mainīja reģiona statusu, atceļot tā autonomiju un pakļaujot to tiešai Serbijas galvaspilsētas Belgradas kontrolei. Kosovos albāņi aktīvi pretojās šim lēmumam.

1998. gadā atklātā konfliktā starp Serbijas militārajām un policijas vienībām un Kosovos albāņu spēkiem vairāk nekā 1500 Kosovos albāņi zaudēja dzīvību un 400000 cilvēku bija spiesti pamest savas mājas. Starptautiskajā sabiedrībā ievērojami pieauga bažas par konflikta eskalāciju, tā humānajām sekām un iespēju, ka tajā varētu iesaistīties arī citas valstis. Papildu bažas radīja prezidenta Miloševića noraidošā attieksme pret diplomātiskajiem centieniem, kas vērsti uz krīzes mierīgu atrisinājumu un kareivīgo Kosovos albāņu vienību destabilizējošo lomu.

1998. gada 28. maijā Ziemeļatlantijas Padome, tiekoties ārlietu ministru līmenī, noteica NATO divus galvenos mērķus attiecībā uz krīzi Kosovā:

- palīdzēt sasniegt krīzes mierīgu atrisinājumu, sniedzot atbalstu starptautiskās sabiedrības aktivitātēm; un
- veicināt stabilitāti un drošību kaimiņvalstīs, it īpaši Albānijā un bijušās Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā³.

1998. gada 12. jūnijā Ziemeļatlantijas Padome, tiekoties aizsardzības ministru līmenī, aicināja novērtēt iespējamās tālākās darbības, kuras NATO varētu uzsākt attiecībā pret augošo krīzi Kosovā. Rezultātā tika apdomāts plašs iespējamo izvēļu spektrs.

1998. gada 13. oktobrī pēc situācijas pasliktināšanās NATO Padome deva aktivācijas pavēles gaisa uzlidojumiem. Šāda rīcība tika izvēlēta ar vēlēšanos atbalstīt diplomātiskās aktivitātes, kuru mērķis bija piespiest Miloševića režīmu izvākt spēkus no Kosovos un sadarboties, lai izbeigtu vardarbību un atvieglotu bēgļu atgriešanos mājās. Pēdējā brīdī, pēc turpmākām NATO un ASV oficiālo personu diplomātiskām aktivitātēm, prezidents Miloševićs piekrita izpildīt prasības, un gaisa uzbrukumi tika atsaukti.

3 Turcija atzīst Maķedonijas Republiku ar tās konstitucionālo nosaukumu.

ANO Drošības padomes 1199. rezolūcijā (UNSCR) bija izteiktas bažas par Serbijas drošības spēku un Dienvidslāvijas armijas pārmērīgo spēka pielietojumu un tajā abas konflikta puses tika acinātas atbalstīt uguns pārtraukšanu. Šīs Rezolūcijas sakarā tika noteikts Serbijas spēku skaita ierobežojums Kosovā, kā arī to operāciju ierobežojumi, pamatojoties uz atsevišķu līgumu, kas tika noslēgti ar Serbijas valdību.

Tika panākta vienošanās, ka Eiropas Drošības un sadarbības organizācija (EDSO) papildus izveidos Kosovas verifikācijas misiju (KVM), lai novērotu vienošanās izpildi uz vietas, un NATO nodrošinās gaisa novērošanas misiju. Abu šo misiju izveidošanu apstiprināja ANO Drošības padomes 1203. rezolūcija. Vairākas NATO ārpuskopienas valstis piekrita dot ieguldījumu gaisa novērošanas misijai.

Atbalstot EDSO, Alianse izveidoja speciālu militāro uzdevumu vienību, lai palīdzētu ārkārtas KVM dalībnieku evakuācijā, ja atjaunots konflikts un tie tiktu apdraudēti. Šī uzdevumu vienība tika izvietota bijušās Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā⁴, vispārējā NATO Alianses Eiropas spēku virspavēlnieka pakļautībā.

Neraugoties uz šiem pasākumiem, 1999. gada sākumā situācija Kosovā uzliesmoja no jauna pēc vairākām provokācijām no abām pusēm un Serbijas armijas un Speciālās policijas pārmērīgam un neproporcionālam spēka pielietojumam. Daži no šiem incidentiem tika atrisināti ar EDSO verifikācijas misiju starpniecību, bet janvāra vidū situācija vēl vairāk pasliktinājās pēc pieaugošiem serbu uzbrukumiem Kosovas albāņiem.

Tika atjaunoti starptautiskie centieni radīt jaunu politisku stimulu mierīgam konflikta atrisinājumam. Sešu valstu kontaktgrupa⁵, kuru 1992. gadā izveidoja Londonas Konference par bijušo Dienvidslāviju, satikās 29. janvārī. Tika panākta vienošanās uzsākt steidzamas sarunas starp konfliktā iesaistītām pusēm ar starptautiskās sabiedrības starpniecību.

NATO atbalstīja un pastiprināja kontaktgrupas centienus, 30. janvārī piekrītot vajadzības gadījumā lietot gaisa uzbrukumus, un deva brīdinājumu abām konfliktā iesaistītajām pusēm. Šo konkrēto iniciatīvu rezultātā tika uzsāktas sarunas Rambujē [Rambouillet] pie Parīzes no 6. līdz 23. februārim, kam sekoja otrais raunds Parīzē no 15. līdz 18. martam. Otrā sarunu raunda beigās Kosovas albāņu delegācija parakstīja piedāvāto miera līgumu, bet sarunas tika pārtrauktas, jo Serbijas delegācija neparakstīja attiecīgo dokumentu.

4 Turcija atzīst Maķedonijas Republiku ar tās konstitucionālo nosaukumu.

5 ASV, Francija, Itālija, Krievija, Apvienotā Karaliste un Vācija.

Tūlīt pēc tam Serbijas militārie un policijas spēki pastiprināja pret etniskajiem albāņiem Kosovā vērsto operāciju intensitāti, ievēdot papildu spēkus un tankus reģionā, tādējādi pārkāpjot pakļaušanos oktobrī panāktajam līgumam. Desmitiem tūkstoši cilvēku sāka pamest savas mājas sistemātisku uzbrukumu priekšnojaūtā.

20. martā EDSO Kosovas verifikācijas misija tika atsaukta no reģiona, saskaroties ar šķēršļiem no serbu spēkiem tādā mērā, ka misija nevarēja turpināt pildīt savus uzdevumus. ASV vēstnieks Holbruks ieradās Belgradā, lai pēdējo reizi mēģinātu pārliecināt prezidentu Miloševiću pārtraukt uzbrukumus Kosovos albāņiem vai arī būt gatavam sagaidīt nenovēršamos NATO gaisa uzbrukumus. Miloševićs atteicās izpildīt prasības, un 23. martā tika dots uzdevums veikt gaisa uzbrukumus (Sabiedroto spēku operācija).

NATO mērķi

NATO mērķi attiecībā uz Kosovas konfliktu tika izklāstīti paziņojumā, ar kuru nāca klajā Ziemeļatlantijas Padome, tiekoties ārkārtas sanāksmē NATO 1999. gada 12. aprīlī, un tos atkārtoti apstiprināja valstu un valdību vadītāji Vašingtonā 1999. gada 23. aprīlī:

- pārbaudāma visu militāro darbību pārtraukšana un tūlītēja vardarbību un represiju pārtraukšana;
- militāro, policijas un paramilitāro spēku izvākšana no Kosovas;
- starptautisko militāro spēku izvietošana Kosovā;
- beznosacījuma un droša visu bēgļu un pārvietoto personu atgriešanās un humāno organizāciju netraucēta piekļūšana tiem;
- Kosovas politiskā ietvara līguma sagatavošana, pamatojoties uz Rambujē līgumiem, saskaņā ar starptautiskajiem likumiem un ANO hartu.

Mērķu sasniegšanu šajā konflikta situācijā, papildinot tos ar pasākumiem, lai nodrošinātu to pilnīgu īstenošanu, Alianse uzskatīja par priekšnoteikumu vardarbības un humāno ciešanu izbeigšanai Kosovā.

1999. gada 10. jūnijā, pēc tam, kad gaisa uzbrukumi bija turpinājušies 77 dienas, NATO ģenerālsekretārs Havjers Solana paziņoja, ka viņš ir devis rīkojumu ģenerālim Veslijam Klarkam [Wesley Clark], NATO spēku virspavēlniekam Eiropas zonā, pārtraukt NATO gaisa operācijas. Šis lēmums tika pieņemts pēc apspriedēm ar Ziemeļatlantijas Padomi un saņemta apstiprinājuma no ģenerāļa Klarka, ka ir sākusies pilnīga Dienvidslāvijas spēku izvākšana no Kosovas.

Izvēšana notika saskaņā ar Militāri tehnisko līgumu, kas tika noslēgts starp NATO un Dienvidslāvijas Federatīvo Republiku 9. jūnija vakarā. Līgumu no NATO puses parakstīja ģenerālleitnants Sers Maikls Džeksons [Sir Michael Jackson] un Dienvidslāvijas armijas vārdā ģenerālpulkvedis Svetozars Marjanovičs [Svetozar Marjanovic], un Dienvidslāvijas Federatīvās Republikas valdības vārdā Iekšlietu ministrijas ģenerālleitnants Obrads Stevanovičs [Obrad Stevanovic]. Izvēšana notika arī saskaņā ar vienošanos, kas tika panākta 3. jūnijā starp Dienvidslāvijas Federatīvo Republiku un Eiropas Savienību, kā arī Krievijas speciālajiem sūtņiem, Somijas prezidentu Ahtisāri [Ahtisaari] un bijušo Krievijas premjerministru Viktoru Černomirdinu.

10. jūnijā ANO Drošības padome pieņēma 1244. rezolūciju, apsveicot Dienvidslāvijas Federatīvās Republikas piekrišanu Kosovas krīzes politiskā risinājuma principiem, ieskaitot tūlītēju vardarbības pārtraukšanu un ātru tās militāro, policijas un paramilitāro spēku izvākšanu. Rezolūcija, kas tika pieņemta ar 14 balsīm par, ar nevienu balsi pret un vienai valstij (Ķīnai) atturoties, vēstīja par Drošības padomes lēmumu nodrošināt starptautisku civilu un drošības spēku klātbūtni Kosovā Apvienotās Nācijās Organizācijas uzraudzībā.

Darbojoties ANO hartas VII. nodaļas ietvaros, Drošības padome nolēma, ka politiskais risinājums krīzei ir jābalsta uz vispārējiem principiem, kas tika pieņemti 6. maijā, tiekoties septiņu industriālo valstu un Krievijas Federācijas ārlietu ministriem (G-8 grupai), un principiem, kas ietverti dokumentā, kuru Belgradā prezentēja Somijas prezidents un Krievijas Federācijas speciālais sūtnis un kuru akceptēja Dienvidslāvijas Federatīvās Republikas valdība 3. jūnijā. Abi dokumenti tika publicēti Rezolūcijas pielikumā.

Principi papildus noteica tūlītēju un pārbaudāmu vardarbības un represiju izbeigšanu Kosovā; Dienvidslāvijas Federatīvās Republikas militāro, policijas un paramilitāro spēku izvākšanu; efektīvu starptautisko civilo un drošības spēku vienību izvietošanu ar ievērojamu NATO dalību drošības jomā un vienotu komandu un kontroles mehānismu; politisko procesu, kas nodrošinātu ievērojamu pašpārvaldi; Kosovas atbrīvošanas armijas (KLA) atbrūošanu; un visaptverošu pieeju ekonomikas attīstībai krīzes reģionā.

Drošības padome autorizēja dalībvalstis un attiecīgās starptautiskās organizācijas izveidot starptautisko drošības spēku klātbūtni un nolēma, ka tā uzņemsies atbildību arī, lai novērstu karadarbības atsākšanos, atbrūotu KLA un izveidotu drošu vidi, kurā bēgļi varētu atgriezties mājās un darboties starptautiskie civilie pārstāvji. Drošības padome arī autorizēja ģenerālsekretāru organizēt starptautisko civilo struktūru klātbūtni un nozīmēt Speciālo pārstāvi, kas pārbaudītu tās ieviešanu praksē.

Pēc ANO Drošības padomes 1244. rezolūcijas pieņemšanas ģenerālis Džeksons, kas bija nozīmēts par spēku komandieri un darbojas pēc Ziemeļatlantijas Padomes instrukcijām, veica tūlītēju sagatavošanos ātrai drošības spēku izvietojumam ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padomes mandātu.

NATO vadītie Kosovas spēki (KFOR)

Pirmās KFOR vienības iegāja Kosovā 1999. gada 12. jūnijā. Kā paredzēts Militāri tehniskajā līgumā, spēku izvietojšana notika vienlaicīgi ar serbu armijas aiziešanu no Kosovas. Līdz 20. jūnijam tika pabeigta serbu spēku izvākšana, un KFOR bija izpildījuši savu sākotnējo izvietojuma uzdevumu.

KFOR pilnā apjomā satur ap 50000 karavīru lielu personālu. Visas 19 NATO valstis un 20 NATO ārpuskopienas valstis piedalās KFOR vienotā komandā un kontroles sistēmā (starp tām ir 16 partnervalstis, ieskaitot Krievijas armijas daļas 3200 vīru apjomā).

Arī 20. jūnijā pēc NATO spēku virspavēlnieka Eiropas zonā (SACEUR) apstiprinājuma, ka serbu drošības spēki ir evakuējušies no Kosovas, NATO ģenerālsekretārs paziņoja, ka saskaņā ar Militāri tehnisko līgumu, viņš ir devis pavēli formāli pārtraukt gaisa uzlidojumus.

Krīzes laikā NATO spēki veica lielāko daļu humāno aktivitāšu, lai atvieglotu daudzu tūkstošu bēgļu ciešanas, kuri bija spiesti atstāt Kosovu serbu etniskās tīrīšanas kampaņas dēļ. Bijušās Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā⁶ NATO spēki būvēja bēgļu nometnes, bēgļu uzņemšanas centrus un ārkārtas ēdināšanas vietas un nogādāja daudzus tūkstošus tonnu humānās palīdzības tiem, kam tā bija nepieciešama. Albānijā NATO izvietoja ievērojamu daudzumu spēku, lai sniegtu līdzīgu palīdzību, un palīdzēja ANO Augstajam komisāram bēgļu jautājumos (UNHCR) ar humānās palīdzības lidojumu koordinēšanu, kā arī papildinot šos lidojumus, lietojot dalībvalstu sniegtās lidmašīnas. Eiroatlantijas katastrofu likvidēšanas koordinācijas centrs (EADRCC), kas tika izveidots NATO 1998. gada jūnijā, arī ieņēma nozīmīgu lomu, koordinējot atbalstu UNHCR palīdzības operācijām.

NATO valstīm un starptautiskajai sabiedrībai kopumā īpašas bažas kopš krīzes sākuma radīja Kosovas albāņu stāvoklis, kas palika Kosovā un par kuru nožēlojamo stāvokli vēstīja bēgļi, kas atstāja provinci. Viss norādīja uz organizētu vajāšanu, par masu slepkavībām; civiliedzīvotāju izmantošanu par dzīvo aizsegu; izvarošanu; izdzīšanu no mājām; māju un ciematu izlaupīšanu

6 Turcija atzīst Maķedonijas Republiku ar tās konstitucionālo nosaukumu.

un dedzināšanu; dzīvnieku un labības iznīcināšanu; identitātes, izcelsmes un īpašumu piederības apspiešanu, konfiscējot dokumentus; badu; bada nāvi un nespēku; un daudziem citiem cilvēktiesību un starptautiskiem civilizētas izturēšanās pārkāpumiem.

Atbalsts kaimiņvalstīm

Alianse pilnībā apzinājās milzīgās humānās, politiskās un ekonomiskās problēmas, ar kurām saskārās reģiona valstis Kosovas konflikta rezultātā. Alianse īpaši koncentrēja spēkus, lai nodrošinātu tūlītēju praktisku palīdzību, nodarbojoties ar bēgļu krīzes jautājumiem, nosūtot NATO spēkus uz reģionu humāno funkciju veikšanai.

1999. gada aprīļa sākumā NATO komandierim bijušajā Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā⁷ tika dotas pilnvaras koordinēt NATO palīdzību šai valstij un izveidot štābu Albānijā, savstarpēji koordinējot šo jautājumu ar Albānijas varas iestādēm un UNHCR, lai novērtētu humāno situāciju un sniegtu atbalstu. Ziemeļatlantijas Padome arī deva rīkojumu NATO militārajām struktūrām uzsākt tālāku plānošanu šo mērķu sasniegšanā. Sekojoši tika sniegta palīdzība bēgļu ārkārtas izmitināšanā un bēgļu nometņu celtniecībā, kā arī sniegts atbalsts humānās palīdzības organizācijām, nodrošinot transportu un citāda veida palīdzību, ieskaitot pārtikas izdalīšanu. NATO valstis sniedza finansiālu un cita veida palīdzību Albānijai un bijušās Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikai⁷ un atkārtoti apstiprināja, ka tās atbildēs uz jebkuriem draudiem to drošībai no Dienvidslāvijas, kas pretojās NATO spēku klātbūtnei un tās aktivitātēm to teritorijā.

NATO valstu un valdību vadītāji Vašingtonā, cieši sadarbojoties ar citām starptautiskām organizācijām savu mērķu sasniegšanai, uzsāka izstrādātā plāna realizāciju, lai sasniegtu ilglaicīgu mieru, stabilitāti un labklājību, kas balstījās uz pieaugošu reģiona valstu integrāciju Eiropas galvenajās struktūrās. Viņi izveidoja individuālo konsultāciju un diskusiju procesu starp 19 NATO dalībvalstīm un reģiona valstīm un uzņēmās veicināt reģionālo sadarbību Eiroatlantijas Partnerības padomes (EAPC) ietvaros. Tie arī vienojās izmantot iniciatīvas Partnerattiecību mieram (PfP) resursus, lai nodrošinātu tiešāku palīdzību, risinot reģiona valstu drošības problēmas. Alianse pozitīvi novērtēja pasākumus, kas bija veikti citos forumos, to skaitā Eiropas Savienības priekšlikumu 1999. gada maija beigās organizēt konferenci par Dienvidaustrumu Eiropas stabilitātes paktu. Alianse arī atzina, ka G7 grupas valstīm un tādām finansu institūcijām kā Pasaules Banka un

7 Turcija atzīst Maķedonijas Republiku ar tās konstitucionālo nosaukumu.

Starptautiskās Valūtas Fondam būs vitāla lomu rekonstrukcijas procesā, kas sekos pēc Kosovas krīzes beigām.

Ziemeļatlantijas Padome cieši seko situācijai Kosovā. Ministru līmeņa sanāksmē, kas notika 2000. gada maijā, NATO valstis atkārtoti apstiprināja apņemšanos pilnībā realizēt starptautiskās sabiedrības mērķus, kas noteikti 1244. UNSCR, un strādāt, lai īstenotu mierīgu, multietnisku, daudz kultūru un demokrātisku pastāvēšanu Kosovā, kur visi tās iedzīvotāji varētu baudīt universālas tiesības un brīvību. NATO ārlietu ministri izteica stingru atbalstu darbam, ko uzsāka Apvienoto Nāciju Organizācijas misija Kosovā (UNMIK) un ANO ģenerālsekretāra speciālais pārstāvis, un nepārtraukto ciešo sadarbību starp UNMIK un KFOR. Ministri arī apstiprināja apņemību, ka KFOR spēku līmenis un spējas tiks uzturētas pakāpē, kas būs adekvāta uzdevumiem, kuri tiem būs jāveic. To galvenie uzdevumi ir sekojoši: uzturēt drošu vidi nenostabilizētājā Kosovas teritorijā, atturēt un novērst etnisko vardarbību, garantēt drošību un aizsardzību visām minoritātēm, palīdzēt atgriezties bēgļiem gan no albāņu, gan serbu, gan citām kopienām un atbalstīt EDSO, sagatavojot brīvas, taisnīgas un drošas vēlēšanas.

2001. gada pavasarī pēc vardarbīgiem konfliktiem uz robežas ar Kosovu, kur sadūrās bijušās Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikas⁸ spēki ar albāņu ekstrēmistu grupām, kuras bija bāzētas Kosovā, KFOR uzsāka papildu darbības, galvenokārt, palielinātu sauszemes un gaisa kontroli, pretkontrabandas operācijas, pārmeklēšanas un konfiskācijas operācijas. Tika palielināti arī izlūkošanas un novērošanas lidojumi, kā arī izlūkošanas pasākumi.

CILVĒKTIESĪBU PĀRKĀPUMI KOSOVAS APGABALĀ UN KFOR HUMĀNĀ PALĪDZĪBA

Radīt apstākļus, kuros galvenās Kosovas politiskās problēmas varētu tikt atrisinātas, ir grūts un ilgtermiņa uzdevums. Apzinoties pieaugošās humānās krīzes apjomu Kosovā 1999. gada pavasarī un Miloševića vadītās Belgradas valdības postošās un vardarbīgās darbības sekas, jāatzīst, ka šobrīd situācija ir ievērojami uzlabojusies. Lai gan joprojām ejams ilgs ceļš, fakti un skaitļi, kas minēti tālāk tekstā, norāda uz ievērojamiem sasniegumiem, kas paver iespēju teritorijas stabilitātei nākotnē un reģiona drošībai kopumā.

EDSO Kosovas verifikācijas misijas rezultāti, kas tika nosūtīti uz Kosovu laikā no 1998. gada janvāra līdz martam, norādīja uz organizētu un sistemātisku

8 Turcija atzīst Maķedonijas Republiku ar tās konstitucionālo nosaukumu.

vardarbību, ko nožēlīgi izvērsa serbi un Dienvidslāvijas spēki pret albāņu kopienu. Bija pierādījumi izraidīšanām, patvaļīgiem arestiem, slepkavībām un citiem cilvēktiesību pārkāpumiem un iebiedēšanas metodēm. Misijas ziņojums norādīja, ka vardarbība konflikta laikā notika abās etniskā dalījuma pusēs, bet vislielākās ciešanas saņēma Kosovas albāņi no Serbijas militārajiem un drošības dienestiem. Starptautiskā Kriminālā tribunāla bijušajai Dienvidslāvijai (ICTY) galvenais prokurors ziņoja, ka Kosovā ir identificēti aptuveni 526 masu kapi un izrakti vairāk nekā 4000 līķi. Vēl 300 vietas tiek izmeklētas.

Bēgļi

Problēmas saistībā ar pārvietoto personu un bēgļu pārvietošanu Kosovā bija necerēti apjomīgas. 1999. gada aprīļa sākumā Apvienoto Nāciju Organizācijā Augstais komisārs bēgļu lietās lēsa, ka etniskās tīrīšanas kampaņas rezultātā Albānijā atrodas 226000 bēgļi, bijušās Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā⁹ - 125000, un Montenegro - aptuveni 64000. Līdz 1999. gada beigām bijušās Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā⁹ bija ieradušies vairāk nekā 230000 bēgļu, Albānijā - vairāk nekā 430000 un Monenegro - 64000. Aptuveni 21500 bēgļu sasniedza Bosniju un vairāk nekā 61000 tika evakuēti uz citām valstīm. Aptuveni 1,5 miljonu cilvēku, tas ir, 90 procenti Kosovas iedzīvotāju, tika izdzīti no savām mājām, un pašā Kosovā aptuveni 580000 cilvēku bija palikuši bez pajumtes. Aptuveni 225000 kosoviešu tika uzskatīti par pazudušiem, un vairāk nekā 5000 bija nogalināti.

NATO sniedza ievērojamu palīdzību bēgļiem, lai atvieglotu to stāvokli, - piegādājot aprīkojumu un veicot nometņu celtniecību 50000 bēgļu izvietošanai Albānijā; paplašinot nometnes bijušās Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikā¹⁰; sniedzot medicīnisku atbalstu un veicot neatliekamās operācijas; transportējot bēgļus uz drošām vietām; un nodrošinot transportu humānai palīdzībai un piegādēm.

NATO spēki ar gaisa transportu reģionam piegādāja daudzus tūkstošus tonnu pārtikas un aprīkojuma. Līdz 1999. gada maija beigām uz reģionu tika transportēts vairāk nekā 4666 tonnas pārtikas un ūdens, 4325 tonnas citu preču, 2624 tonnas telšu un gandrīz 1600 tonnas medikamentu.

Pozitīvs progress tika panākts attiecībā uz bēgļu atgriešanos mājās. Aptuveni 1300000 bēgļi un pārvietotās personas, Kosovas iekšienē un ārpus tās, guva iespēju atgriezties savās mājās un ciemos. Tomēr ap 200000 Kosovas serbu un līdz 40000 personu no citām minoritātēm joprojām atrodas svešumā, Dienvidslāvijas Federatīvajā Republikā.

9 Turcija atzīst Maķedonijas Republiku ar tās konstitucionālo nosaukumu.

10 Turcija atzīst Maķedonijas Republiku ar tās konstitucionālo nosaukumu.

2000. gada maijā tika izveidota Apvienotā komiteja par atgriešanās jautājumiem (JCR), lai meklētu veidus un iespējas veicināt drošu un ilgstošu bēgļu, īpaši Kosovas iedzīvotāju, atgriešanos mājās. KFOR, Apvienoto Nāciju Organizācijas misija Kosovā (UNMIK) un citas starptautiskas organizācijas ir palīdzējušas koordinēt un atbalstīt pārvietošanas aktivitātes savu spēju robežās, un samazinājušas etniskās vardarbības iespējamību. KFOR spēki palielināja savu armiju minoritāšu anklāvos, lai nodrošinātu lielāku drošību, izceļoties vietējai vardarbībai pret Kosovas serbiem un citām minoritātēm.

Atjaunošana

1999. gada jūnijā Kosovā vairāk nekā 128000 māju bija pussagruvušas vai pilnīgi sagrautas. Līdz 2001. gada 31. janvārim aptuveni 18000 mājas bija atjaunotas un vairāk nekā 8000 māju vēl tiek celtas. Tika veikts arī elektroapgādes līniju sistēmu remonts un atjaunošana, ceļu un dzelzceļu atjaunošana un tiltu labošanu.

Medicīniskā palīdzība

Medicīniskā palīdzība ir nākošā nozīmīgā KFOR aktivitāšu sfēra, kuras ietvaros gada laikā vairāk nekā 50000 civilie pacienti saņem ārstēšanu.

Drošība

Kosova šodien lielā mērā atšķiras no Kosovas, kādu to atrada KFOR, ierodoties provincē 1999. gada jūnijā. Tās galvaspilsēta Priština tagad ir rosīgs centrs, kurā, tāpat kā citās lielākajās pilsētās, ir daudz mašīnu, satiksmes, komerciestāžu un veikalu. Lielākā daļa Kosovas iedzīvotāju bauda drošību un normālu dzīvi, kas bija tiem liegta gadiem ilgi. Tiek turpināts darbs, lai padarītu Kosovu par drošu vietu visiem iedzīvotājiem. KFOR katru dienu veic ap 800 patruļu, apsargā vairāk nekā 500 nozīmīgākās vietas un uztur vairāk nekā 250 automašīnu pārbaudes punktu. Katru dienu divas trešdaļas KFOR karavīri tiek nosūtīti veikt drošības operācijas.

Viena no galvenajām KFOR prioritātēm ir uzlabot etnisko minoritāšu drošību. Vairāk nekā 50 procenti no KFOR personālsastāva nodarbojas ar minoritāšu (galvenokārt serbu) iedzīvotāju aizsardzību Kosovā, galvenokārt, individuālu māju un ciematu apsardzi, iedzīvotāju transportēšanu uz skolām un veikaliem, patruļu, novērošanas punktu uzturēšanu, aizsargājot īpašas vietas un palīdzot vietējiem iedzīvotājiem. KFOR spēki ir izvietoti arī Mitrovicā, lai nodrošinātu drošību abās IBAR upes pusēs.

Ir ievērojami samazinājušies nelaimes gadījumi, kuros iesaistītas sprāgstvielas, tai skaitā mīnas un bumbas, pateicoties darbam, ko veikušas civilās atmīnēšanas kompānijas, darbojoties Apvienoto Nāciju Organizācijas Mīnu akcijas un koordinācijas centru kontrakta ietvaros, kā arī KFOR.

Robežu kontrole

KFOR turpina kontrolēt robežas zonu ar kombinētu kājnieku, transporta un helikopteru patruļu, lai uzturētu astoņus šķērsošanas punktus un atbalstītu ANO Misiju Kosovā (UNMIK) četros citos punktos, kā arī nodrošinot gaisa uzraudzību.

KFOR ir nepārtraukti piedalās robežas drošības nodrošināšanā. Tiek rūpīgi pārbaudīti transporta līdzekļi, vai tie tiek pakļauti dokumentu pārbaudei, un tiek veiktas izlases pārbaudes robežas šķērsošanas punktos. Tiek uzturēta cieša koordinācija ar robežsargiem abās pusēs un ar UNMIK robežpoliciju un muitas ierēdņiem uz lielākās daļas oficiālās robežas un robežas šķērsošanas punktos.

Pēc robežas vardarbības eskalācijas 2001. gada pavasarī NATO autoritātes veiksmīgi panāca uguns pārtraukšanu 2001. gada 12. martā. Līdz ar to Ziemeļatlantijas Padome nolēma realizēt pakāpenisku un pēc īpašiem noteikumiem ieplānotu Sauszemes drošības zonas (GSZ) samazināšanu ap Kosovu, kā to paredz Militāri tehniskais līgums, pamatojoties uz plānu, ko iesniedza jaunā Dienvidslāvijas valdība prezidenta Kostunicas vadībā (Koviča plāns).

Civilo struktūru atjaunošana

1999. gada jūnijā Kosovā nebija civilu struktūru un administratīvo pakalpojumu. Turpretī tagad visas izpildvaras, likumdošanas un juridiskās struktūras ir integrētas Kopējā integrētajā administratīvajā struktūrā (JIAS). No 19 administratīviem departamentiem, kas bija jāizveido JIAS ietvaros, pirmie četri tika izveidoti 2000. gada februārī un pēc tam pakāpeniski tika izveidoti pārējie.

2000. gada 2. februārī Kosovas albāņu līderis Dr. Ibrahimis Rugova formāli paziņoja par tā sauktās ēnu valdības un ar to saistīto struktūru likvidēšanu. Parlamenta prezidents Idrizs Ajeti apstiprināja likvidāciju.

2000. gada 16. februārī paplašinātā Kosovas Pārejas padome noturēja otro sesiju, piedaloties 28 pārstāvjiem, ieskaitot katoļu bīskapu. Kopš tā laika ir iecelti administratori visās 29 municipalitātēs. Ir piešķirts budžets visām galvenajām vietējās pašvaldības aktivitātēm. 2000. gada oktobrī Eiropas

Drošības un sadarbības organizācija ieņēma nozīmīgu lomu, plānojot municipālās vēlēšanas, ieskaitot vēlēšanu reģistrāciju. Lai aizsargātu pārvietošanās brīvību reģionā, par drošību rūpējās KFOR kopā ar UNMIK.

Vēlēšanas notika bez nozīmīgiem negadījumiem, un uzvaru tajās ieguva mērenā Kosovos Demokrātiskās līgas partija (LDK), kuru vada Dr. Rugova. 2000. gada decembra serbu vēlēšanās panākumus guva Serbijas Demokrātiskā opozīcija (DOS), kuru vada Vojislavs Kostunica, un gāza prezidenta Miloševića režīmu, un abu šo vēlēšanu rezultātiem būs ilglaicīga politiska ietekme visā reģionā.

Likumība un kārtība

1999. gada jūnijā, kad KFOR ieradās Kosovā, vidēji nedēļā tika noslepkavoti 50 cilvēki. Līdz 2000. gada pavasarim šis skaits samazinājās līdz 7 cilvēkiem nedēļā, kas ir apmēram tikpat, cik daudzās citās Eiropas lielajās pilsētās. Var teikt, ka lielākā daļa vardarbības šobrīd notiek kriminālo aktivitāšu, nevis etniskā naida dēļ. Tomēr arī tas ir par iemeslu cilvēku nāvei. Nozīmīga daļa KFOR resursu joprojām tiek izmantoti, lai likumības un kārtības atjaunošanas ietvaros veiktu patrulēšanu un vadītu pārbaudes punktus, kā arī aizsargātu reliģiskās vietas.

Kosovas Policijas dienestā (KPS), ko izveidoja EDSO un kas apņemas taisnīgu un objektīvu likuma piemērošanu visiem iedzīvotājiem kopumā, šobrīd dien ap 3100 aktīvu policistu, un tas jau sāk sniegt lielu palīdzību likuma un kārtības nodrošināšanā. Līdz 2001. gadam ir paredzēts palielināt aktīvo policistu skaitu Kosovā līdz 4000. Tas ir nozīmīgs solis pretim pastāvībai, kas samazinās atkarību no UNMIK Policijas.

Starptautiskā palīdzībā tiek arī izmantota, lai atjaunotu juridisko un tiesu sistēmu, kas ietver ievērojama skaita starptautisko tiesnešu nozīmēšanu.

Starptautiskā štāba rotācija

Kosovas spēki ir pakļauti vispārējai NATO spēku virspavēlnieka Eiropas zonā (SACEUR) komandķēdei.

KFOR operacionālo vadību sākumā uzņēmās NATO Eiropas zonas sabiedroto pavēlniecības (ACE) Ātrās reaģēšanas korpusi (ARRC), kas ir ACE Ātrās reaģēšanas spēku sauszemes armija. Pēc tam vadība tika nodota NATO sauszemes spēku Centrāleiropā (LANDCENT) štābam, galvenajai pakļautajai komandstruktūrai zem bijušās pakļautās komandstruktūras, kas ir NATO spēki Centrālajā Eiropā (AFCENT).

2000. gada aprīlī KFOR operacionālā vadība no NATO sauszemes spēkiem Centrāleiropā (LANDCENT) tika nodota 5 valstu Eirokorpussam¹¹. Tas notika saskaņā ar vienošanos, kas tika panākta starp valstīm, kuras nodrošina Eirokorpusu un NATO kopumā, ka karaspēka vienības var tikt nodotas, lai atbalstītu NATO vadītās operācijas. 2001. gada sākumā operacionālā vadība tika nodota AFSOUTH. 2001. gada aprīlī NATO Ziemeļu reģiona štābs (Ziemeļu reģionālais komandieris) pārņēma spēku operacionālo vadību.

11 Beļģija, Francija, Luksemburga, Spānija un Vācija.

